

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ ประการแรกเพื่อศึกษารูปแบบการจัดการลุ่มน้ำห้วยทับทันในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ประการที่สองเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำ และประการที่สามเพื่อศึกษาผลสำเร็จของการจัดการลุ่มน้ำห้วยทับทันในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

กรอบแนวคิดในการศึกษาแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) รูปแบบการจัดการลุ่มน้ำ มุ่งศึกษาจาก 3 ภาคส่วนคือ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน มุ่งศึกษาระดับการมีส่วนร่วมใน 5 กระบวนการคือ การศึกษาชุมชน การวางแผนเพื่อจัดการลุ่มน้ำ การดำเนินงานจัดการลุ่มน้ำ การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผลการจัดการลุ่มน้ำ 3) ผลสำเร็จของการจัดการลุ่มน้ำผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการศึกษาเป็น 3 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และเสริมด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเลือกพื้นที่ 3 ตำบลในลุ่มน้ำห้วยทับทันเฉพาะในเขตจังหวัดศรีสะเกษเป็นพื้นที่ศึกษา วิธีการเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่มคือ หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนในพื้นที่ ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมใช้การเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นชาวบ้านทั่วไปในพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 ตำบล จำนวน 394 ราย

ผลการศึกษาพบว่า ลุ่มน้ำห้วยทับทันในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ประกอบด้วยหน่วยงานและองค์กรที่หลากหลาย แต่ไม่มีหน่วยงานเจ้าภาพในการบริหารจัดการ การดำเนินงานจึงขาดความเป็นเอกภาพ ไม่สามารถบูรณาการภารกิจต่างๆ ให้เป็นไปในลักษณะแผนงานรวมได้ การดำเนินงานจัดการโดยภาคส่วนต่างๆ พบว่า หน่วยงานราชการยังมี

บทบาทสำคัญเพราะเป็นผู้จัดทำภารกิจที่ต้องใช้งบประมาณสูง อีกทั้งต้องใช้เทคโนโลยีและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ส่วนการดำเนินงานในแต่ละตำบล จะมีวิธีการจัดการที่มีลักษณะโดดเด่นแตกต่างกันไป แต่มีลักษณะร่วมกัน 2 ด้านคือ การรณรงค์ให้ชาวบ้านร่วมมือกันอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น แหล่งน้ำ ป่าไม้ และผู้นำชุมชนของแต่ละชุมชนจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการลุ่มน้ำ

ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำมีค่าเฉลี่ยที่ร้อยละ 41.03 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละกระบวนการพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมดำเนินงานมากที่สุด ร้อยละ 65.33 รองลงมาคือ การรับผลประโยชน์ ร้อยละ 62.54 การวางแผน ร้อยละ 30.10 การติดตามประเมินผล ร้อยละ 23.65 และการศึกษาชุมชน ร้อยละ 23.55 สำหรับการศึกษาศักยภาพด้านลักษณะการมีส่วนร่วมของแต่ละชุมชนพบว่าสอดคล้องกับการศึกษาศักยภาพปริมาณ เนื่องจากแต่ละชุมชนยังไม่มีโอกาสได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการอย่างเต็มที่

การศึกษาค้นคว้าผลสำเร็จของการจัดการลุ่มน้ำห้วยทับทันในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ในภาพรวมแล้วยังไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากการพิจารณาตัวชี้วัดทั้ง 9 ด้าน พบว่ามีเพียง 4 ด้านเท่านั้นที่ประสบความสำเร็จคือ ปริมาณผลผลิตทางการเกษตร ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในลุ่มน้ำอย่างยั่งยืน การรักษาพื้นที่ป่าในลุ่มน้ำ และการลดลงของการบุกรุกที่สาธารณะ

ข้อเสนอแนะต่อการจัดการลุ่มน้ำห้วยทับทันคือ ควรปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการใหม่โดยจัดให้เป็นรูปแบบของ "โครงการพัฒนาลุ่มน้ำห้วยทับทัน" โดยกำหนดให้พื้นที่ลุ่มน้ำห้วยทับทันเป็นพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาและจัดตั้งองค์กรในรูปแบบคณะกรรมการบริหาร โครงการที่มีที่มาจากทุกภาคส่วน เพื่อให้สามารถบริหารงานพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยทับทันได้อย่างบูรณาการและเป็นเอกภาพ อีกทั้งควรดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรเครือข่ายลุ่มน้ำห้วยทับทันให้เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำเพื่อเป็นการยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มากขึ้น สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ ภาครัฐควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการใช้พื้นที่ลุ่มน้ำขนาดเล็กเป็นเป้าหมายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำต่างๆ เป็นผู้มีบทบาทหลักในการจัดการ และปรับบทบาทหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ มาเป็นผู้สนับสนุนด้านวิชาการ เทคโนโลยี และงบประมาณ

The main objectives of the study were 1) to study the model of the Huay Thap Than watershed management in Si Saket province 2) to study of the community participation in the watershed management and 3) to investigate the achievement of the Huay Thap Than watershed management in Si Saket Province

The framework of the study was divided into three aspects as followed 1) the prospects of the watershed management in three sectors; that is, the relevant governmental offices, local administration organization, and the community in the area 2) the process of community participation; that is, the community study, watershed management's planning, implementation, benefit sharing, monitoring and evaluation 3) the achievement of the watershed management in economic, social, natural resources and environmental aspects.

This research is based on qualitative research and is supported by quantitative research. Researcher selecting three Subdistricts in Huay Thap Than Watershed in Si Saket Province as the case study. The data collection was the in-depth interview of three target group; that is, the heads of the government agencies related, executive leaders of local administration organization and the leader in the community. In the quantitative study of the participatory level, the questionnaires were used to collect the data from the subjects of 394 local people from three subdistricts in Huay Thap Than area.

It is found that the structure of the administration in watershed management consisted of varied sectors and organizations; however, there was no particular sector directly responsible for

the administration and management. As a result, it lacked the unity and integration in implementing the project as a whole. The government sectors still played a key role due to a large amount of budget spent in each project, including utilizing the high technology, specialized expertise. The implementation of each subdistrict was distinctively different; however, two similarities were 1) conduct the campaign in the natural conservation of soil, water resource and forest, and 2) the leader in each community should play a key role in the watershed management.

The participatory level of watershed management was 41.03 % in average which was found to be moderate. However, if considering the participatory level in each process, it is found that the highest was 65.33% of the implementation, 62.54% of the benefit sharing, 30.10% of planning, 23.65% of monitoring and evaluation, and 23.55% of the community study respectively. The qualitative study of the participatory aspect in each community was consistent with the quantitative study because each community still had no opportunity to fully participate in all process.

In general, the successful study of the watershed management Huay Thap Than area in Si Saket Province was not successful. Considering the key index of nine aspects, it is found that only four aspects were successful; that is, the amount of agricultural productivity, understanding of sustainable benefit sharing from watershed resources, the conservation of forest area in the watershed and the decreasing invasion of natural resources and public area.

The implementation of the watershed management should be improved by employing the model of "Watershed Management Development Project" by selecting the Huay Thap Than as the target area in developing and formulating the organization as the committee of the project management in all sectors for the fully-integrated watershed management with in Huay Thap Than area. In addition, the network or the local community should be strengthened to develop Huay Thap Than area as the center of the community and raise the higher participatory level among the local people in the area. In terms of policy making, the governmental sector should formulate the explicit and practical policy in using the small watershed as the target of the natural resources and environment conservation. In addition, the government sector should decentralize the authority to Local Administration Organization and other community organizations to act as a key role in the watershed management, and change the role of governmental agencies to act as the supporter in academics, technology and budget.